

pruskim. *Wielkie Księstwo Poznańskie 1815-1848. Studium historyczno-prawne*, Wwa 1980.

Zygmunt Sulowski

GMINA CHRZEŚCJAŃSKA, w pierwszych wiekach chrześcijaństwa określenie wspólnoty ochrzczonych i wierzących w → Jezusa Chrystusa jako Pana i Boga (niekiedy nazywana → ekklesia, np. Dz 8,1); w sensie pastoralnoteol. synonimem g.ch. jest → parafia, a w ruchach odnowy posoborowej → wspólnota.

Pierwsi chrześcijanie tworzyli zorganizowane grupy lokalne kierujące się określonymi prawami; łączyło ich wyznawanie jednej wiary i kierowanie się tymi samymi mor. zasadami. Przełożonymi g.ch. (1 Tm 5,17.19) byli → prezbyterzy (np. 1 Tm 4,14) lub → biskupi (Dz 20,28), wyposażeni przez Chrystusa w misję nauczania i rozsądzania o sprawach dotyczących → Królestwa Bożego (→ Kościół); zaspokajaniem potrzeb materialnych g.ch. zajmowali się wybrani przez apostołów → diakoni (Dz 6,1-6), natomiast gmina jeroz., kierowana przez kolegium → Dwunastu (→ episkopat 1), korzystała także z prawa wspólne posiadania dóbr (Dz 2,44). Z biegiem czasu konkretny kształt g.ch. uległ charakterystycznym modyfikacjom, które doprowadziły do uformowania się określonych typów eklezjalnych (w sytuacji podzielonego chrześcijaństwa i współcz. dążeń ekum. sprządzają się one do 3 podstawowych: kat., prawosl. i protest.).

O. Weber, *Versammelte Gemeinde*, Nk 1949; E. Brunner, *Das Missverständnis der Kirche*, Z 1951; W. Hildebrand, *Das Gemeindeprinzip der christlichen Kirche*, Z 1951; K. Barth, *Die Ordnung der Gemeinde*, Mn 1955; Koinonia, B 1957; G. Gloege i in., RGG II 1325-1344; E. Kinder, *Der evangelische Glaube und die Kirche*, B 1958; O. Karrer, F. Grass, LThK IV 643-645; K. Berger, *Volksversammlung und Gemeinde Gottes. Zu den Anfängen der christlichen Verwendung von Ekklesia*, ZThK 73(1976) 167-207; E. Schillebeeckx, *Kerkelisk ambt. Voorgangers in de gemeente van Jezus Christus*, Bloemendaal 1980; U. Lochmann, *Ökumene-Lexikon. Kirchen, Religionen, Bewegungen*, F 1983, 428-431.

Stanisław Józef Koza

GMUROWSKI ANDRZEJ OP, imię chrzestne Florian, ur. 30 III 1901 w Ostrowie Wlkp., zm. 4 X 1944 w Częstochowie, teolog.

Po opuszczeniu seminarium duch. w Poznaniu wstąpił 1921 do zakonu; 1922-27 studiował filozofię i teologię we Lwowie, a nast. w studium gen. zakonu w Saulchoir (Belgia), gdzie 1925 przyjął święcenia kapł.; uzyskawszy stopień lektora teologii, powrócił do kraju i 1927-36 wykładał teologię mor. w kolegium zak. we Lwowie; 1928 uzyskał doktorat teologii na uniw. Jana Kazimierza we Lwowie, a 1934 habilitował się na UW, gdzie do 1939 prowadził wykłady z teologii mor.; powołany 1939 na katedrę teologii mor. na KUL. nie objął jej z powodu wybuchu II wojny świat.; 1939-41 wykładał teologię w seminarium zak. w Krakowie, 1941-43 był przeorem klasztoru w Jarosławiu; 1944 brał udział jako kapelan w powstaniu warszawskim. Należał do założycieli mies. → „Szkoła Chrystusowa”, którego 1930-33 był red.; 1930-31 zorganizował wydawnictwo i drukarnię zak. we Lwowie; 1939 zainicjował (z I.M. Bocheńskim OP) wyd. kwartalnika → „Polski Przegląd Tomistyczny”. Opublikował, oprócz rozprawy doktorskiej *Doskonałość chrześcijańska w myśl świętego Tomasza z Akwinu* (Gn 1934) i habilitacyjnej *Cnoty nabyte i cnoty wlane. Studium porównawcze w myśl zasad świętego Tomasza z Akwinu* (Gn 1935), wiele artykułów w „Ateneum Kapłańskim”, „Przeglądzie Teologicznym” i „Szkoła Chrystusowej”; przełożył na język pol. pisma M.J. Catez i F.D. Joreta, a do druku przygotował *Nadzieja ostoja życia chrześcijańskiego* (ArDomKr, sygn. Ao 148) i *Skupienie w Bogu* (ArDomKr, sygn. Ao 147).

J. Woronicki, PSB VIII 137; R. Sapek-Swiętochowski, *Ksiądz Andrzej Florian G. (1901-1944), dominikanin, teolog moralista*, AK 49(1948) 71; *Księga jubileuszowa 50-lecia KUL.*, Lb 1969, 83; Z. Mazur, SPTK V 454-456.

Zygmunt Mazur

GNADAUER VERBAND, świecki ruch w Kościele ewang.augsb. powstały w końcu XIX w. dla ożywienia

życia rel. i wspólnotowego, opierający się na *Piśmie św.* i → *Augsburskim wyznaniu wiary*.

G.V. powstał na podłożu ruchu → przebudzeniowego; rozpoczęte 1888 w Gnadau k. Magdeburga zjazdy zielono-świątkowe odbywały się co 2 lata (później co rok) w różnych miejscowościach; 1894 na zjeździe w Wernigerode utworzono Deutsches Komitee für evangelische Gemeinschaftspflege und Evangelisation, a 1897 Deutscher Verband für Gemeinschaftspflege und Evangelisation (zw. też G.V.). Zadaniem G.V. jest osiągnięcie doskonałości przez pracę (z wyeksponowaniem działalności duszpast.) i wspólną modlitwę; G.V. akcentuje rolę wspólnego kapłaństwa i powtórne przyjście Chrystusa. W 1933 G.V. rozpoczął współpracę z → Bekennende Kirche; w czasie II wojny świat. w obozach jenieckich członkowie G.V. tworzyli wspólnoty obozowe i kręgi biblijne. Obecnie G.V. skupia w RFN ok. 300 000 członków w ponad 6000 braterskich rad i 35 związkach, w tym 7 ogólnokrajowych (m.in. młodzieżowy, misyjno-pielgrzymkowy, diakonis) i 28 prowincjalnych; od 1921 G.V. wydaje mies. „Gemeinschaftsblatt”; 1946 powstał w Niemczech Wsch. Evangelisch-Kirchliches Gnadauer Gemeinschaftswerk z 6 braterskimi radami oraz szkołą Paulinum w Berlinie. G.V. prowadzi szkoły bibl., mis. i kazn. oraz działalność mis. (m.in. od 1927 w Brazylii), diakonis (F. von → Bodelschwingh) i wydawniczą (np. śpiewniki wspólnotowe).

W.A. Siebel, *Vierzig Jahre Gnadauer Konferenz 1888-1928*, Bethel 1928; W. Michaelis, *Meine Stellung zur Glaubensbewegung Deutsche Christen. Ein Aufruf an alle Glieder der G.V.*, Bethel 1933; tenże, *Erkenntnisse und Erfahrungen aus fünfzigjährigem Dienst am Evangelium*, Gie 1939, 1949; H. Brandenburg, RGG II 1366-1374; H. von Sauberzweig, *Er der Meister, wir die Brüder. Geschichte der Gnadauer Gemeinschaftsbewegung 1888-1958*, Offenbach 1959; J. Schneider, *Das NT in der Frömmigkeit der Gemeinschaftsbewegung*, B 1959; W. Michaelis, *Das Wesen der Gemeinschaftsbewegung*, Karl-Marx-Stadt 1965; G. Ruppel, *Die Gemeinschaftsbewegung im Dritten Reich. Ein Beitrag zur Geschichte des Kirchenkampfes*, Gö 1969; *Evangelisch-Kirchliches Gnadauer Gemeinschaftswerk in der DDR*, Karl-Marx-Stadt 1984.

Jan Warminiński

GNANA PRAKASAR SWAMINADAR OMI, ur. 30 VIII 1875 w Manipaj (pn. Sri Lanka), zm. 22 I 1947 tamże, misjonarz, historyk.

Do zgrom. wstąpił 1897 w Jaffna jako alumn seminarium diec. i 1901 przyjął święcenia kapł.; 1904 rozpoczął w Nallur apostolat mis.; założył ok. 40 stacji mis. i doprowadził do konwersji ok. 3000 hinduistów. Publikował prace apologetyczne, liturg., hagiograficzne, a głównie hist., zarówno w języku ang., jak i tamilskim, m.in. o ewangelizacji Cejlonu *Philosophical Saivism or Saiva Siddhanta* (Jaffna 1917) oraz *Tamularico purva charitranum. The Tamils, Their Early History and Religion* (Jaffna 1920), *A History of the Catholic Church in Ceylon 1502-1602* (Colombo 1924), *Twenty Five Years' Catholic Progress. The Diocese of Jaffna* (Jaffna 1925). Znane są także prace leksykalne G., jak np. *Studies of Tamils Etymology* (Jaffna 1932) i *An Etymological and Comparative Lexicon of the Tamil Language* (Chunnamah 1938; z planowanych 20 tomów opublikował 6).

BMis VIII 759-765; O. Tambimuttu, *Father G. Prakasar*, The New Review 26(1947) 31-36; G. Rommerskirchen, ECat VI 875; G. Carrière, DSAM VI 507-508; J. Pirotte, DHGE XXI 241-242.

Jerzy Duchniewski

GNAPHEUS WILHELM, van der Voldergraft, ur. ok. 1493 w Hadze, zm. 29 IX 1568 w Norden (Fryzja Wsch.), działacz reformacyjny, autor sztuk dla teatrów szkolnych.

Studiował 1511-16 na uniw. w Kolonii, gdzie przyjął również święcenia kapł.; 1520-28 był rektorem szkoły łac. w Hadze; 1523 i 1525 był represjonowany za krytykę Kościoła i szerzenie poglądów reformacyjnych; prześladowany przez inkwizycję, od 1528 ukrywał się; 1531 wraz z grupą emigrantów hol. przybył do Elbląga i 1535-41 był tam rektorem ewang. gimnazjum; prowadził agitację rel. na terenie Prus; 1541 zmuszony do opuszczenia Elbląga, zatrzymał się na dworze księcia Albrechta Pruskiego w Królewcu, gdzie 1544 był rektorem gimnazjum i prof. uniw.; podejrzwany o → zwinglianizm opuścił 1547 Prusy i osiadł w Emden (Fryzja